

ЧЕРНОРИЗЕЦ ХРАБЪР ЗА БУКВИТЕ

Превод от старобългарски: Куйо М. Куев, —

chitanka.info

Прочее преди славяните нямаха книги, но бидейки езичници, четяха и гадаеха с черти и резки.

Когато се кръстиха, бяха принудени [да пишат] славянската реч с римски и с гръцки букви без устроение. Но как може да се пише добре с гръцки букви: БОГЪ или ЖИВОТЪ, или ДЗЪЛО, или ЦРЪКЪІ, или ЧАЊАНЫЇ, или ШИРОТА, или ІАДЪ, или ЖДОУ или ЮНОСТЪ, или ІАЗЪІКЪ^[1] и други там подобни. И така беше много години.

След това човеколюбецът бог, който урежда всичко и който не оставя човешкия род без разум, но всички привежда към разум и спасение, смили се над човешкия род, изпрати му свети Константин Философа, наречен Кирил, праведен и истинолюбив мъж, и той им състави 38 букви: едни по образец на гръцките букви, а други пък според славянската реч. Изпърво започна по гръцки: те прочее казват „алфа“, а той — „аз“. От „а“ започват и двете азбуки. И както гърците съставиха своите букви по образец на еврейските, така и той — по гръцките. Първата буква у евреите е „алеф“, което ще рече „учение“. Като се завежда отначало детето на училище, казва му се: „Учи се“ — това е алеф. И гърците, подражавайки на това, казваха „алфа“. И така се пригоди този еврейски израз към гръцкия език, че казват на детето „алфа“, което значи на гръцки „търси“ вместо „търси учение“. Подобно на това и св. Кирил създаде буква „аз“. Но като първа буква и дадена от бога на славянския род за развързване устата на онези, които чрез азбуката се учат на разум, „аз“ се изговаря с широко отваряне на устата, а другите букви се изговарят и произнасят със слабо разтваряне на устата.

Тези са славянските букви и така трябва да се пишат и произнасят: а, б, в, г...^[2]

Някои казват: „Защо е създал 38 букви, когато може да се пише и с по-малко, както гърците пишат с 24 букви?“ Но те не знаят с колко пишат гърците. Наистина те имат 24 букви, но не изпълват с тях книгите си, та са прибавили 11 двугласни и три за числата: 6, 90, 900. И като се съберат — 38. Подобно на това и по същия начин св. Кирил създаде 38 букви.

Други пък казват: „Защо са славянските книги? Тях нито бог ги е създал, нито ангелите, нито пък са изначални като еврейските, римските и гръцките, които са още отначало и са приети от бога.“

А други пък казват, че бог ни е създал буквите. И не знаят, окаяните, какво говорят и мислят, като смятат, че бог е заповядал да се пишат книги на три езика, както пише в Евангелието: „И имаше дъска, написана на еврейски, римски и елински.“ А славянски там нямаше. Затова славянските книги не са от бога.

На това какво да кажем или що да речем на такива безумци? Но нека да им отговорим, както сме се научили от светите книги, че всичко поред идва от Бога, а не от друго. Бог не е създал най-напред нито еврейския, нито елинския език, а сирийския, на който е говорил Адам, и от Адама до потопа, и от потопа, докато бог раздели езиците при стълпотворението, както пише: „Размесени бяха езиците.“ И както се размесиха езиците, така и нравите, и обичаите, и наредбите, и законите, и изкуствата според народите: на египтяните се падна земемеренето, на персите, халдеите и асирийците — звездоброенето, гадаенето, врачуването, магьосничеството и всички човешки изкуства; на евреите пък — светите книги, в които е писано, че бог сътвори небето и земята и всичко, което е на нея, и човека, и всичко поред, както пише; на елините пък даде граматиката, риториката и философията.

Но преди това елините нямаха букви на своя език, а пишеха своята реч с финикийски букви. И така беше много години. После, като дойде Паламид, започна от алфа и вита и състави на елините само 16 букви. Към тях Кадъм Милиски прибави още 3 букви. С тези 19 букви пишеха дълго време. После Симонид изнамери и прибави две букви, а писателят Епихарий изнамери 3 букви. И събраха се 24. След много години Дионисий Граматик изнамери 6 двугласни, после друг — 5 и друг — 3 за числата. И така мнозина за много години едва събраха 38 букви. После пък, като минаха много години, намериха се по божие повеление 70 мъже^[3], които преведоха от еврейски на гръцки език [библията]. А славянските книги сам св. Константин, наречен Кирил, ги преведе и буквите създаде за малко години: онези мнозина, 7 души, и за много години създадоха техните букви, а 70 — превода. Затова славянските букви са по-свети и по-започит, защото свят мъж ги е създал, а гръцките — елини езичници.

Ако ли пък някой рече, че не ги е нагласил добре, понеже и сега още се нагласяват, ще дадем този отговор: и гръцките също така много пъти са били нагласявани от Акила и Симах, а после и от мнозина

други. Защото по-лесно е да се нагласи отпосле, отколкото да се създаде за пръв път.

Ако запиташ гръцките книжовници, като речеш: „Кой ви е създал буквите и превел книгите, или в кое време?“, то рядко измежду тях знаят. Обаче ако запиташ славянските азбукарчета, като речеш: „Кой ви е създал азбуката или превел книгите?“, всички знаят и в отговор ще рекат: „Св. Константин Философ, наречен Кирил, той ни създаде азбуката и преведе книгите и брат му Методий.“ И ако попиташ в кое време, то всички знаят и ще рекат, че през времето на гръцкия цар Михаил и на Бориса българския княз, и на Растица моравския княз, и на Коцел блатенския княз, в годината 6363^[4] от създаването на света.

Има и други отговори, които другаде ще кажем, а сега няма време^[5]. Така, братя, бог е дал разум на славяните, комуто слава и чест, и власт, и поколение сега и винаги в безкрайните векове, амин.

[1] ДЗЪЛО [дзяло] (старобългар.) — много, твърде; ЦРЪКЪИ — църква; ЧАЯНЫЮ [чаянье] — очакване, надежда; ШИРОТА — ширина, обхват; ЯДЪ [яд] — отрова; ЖДОУ [онду] — къде; ЮНОСТЬ — младост; ЯЗЫКЪ [йензыкъ] — език. ↑

[2] В някои от преписите са изредени всички букви на славянската азбука, като се посочва и кои са създадени по гръцки образец. Това пълно изреждане трябва да се смята за съставна част на авторския текст, а не за късна добавка на преписвачите (интерполация). ↑

[3] Става дума за преводът на седемдесетте (Septuaginta), осъществен по времето на египетския цар Птолемей II Филадельф. ↑

[4] Годината 6363 от сътворението на света, изчислена по византийското летоброене (6363–5508), е 855. Някои изследователи имат основание да допускат, че Храбър използва александрийската система на летоброене (6363–5500=863). Други изследователи пък смятат, че годините 855 и 863 отразяват две фази в създаването на славянската писменост. ↑

[5] Изразът „а сега няма време“ може да се тълкува по два начина: или Черноризец Храбър е бързал по някакви причини да зъвърши творбата си или изразът може да се схваща като „сега не му е времето“. ↑

Личността на Черноризец Храбър (IX–X в.), един от блестящите представители на старобългарската литература от т.нар. Златен век, е обект на множество хипотези. Спори се дали Храбър е истинското име или е псевдоним. Правени са опити за идентифициране с известни исторически личности: с Константин-Кирил Философ, с Климент Охридски, с Йоан Екзарх, с Наум, с Черноризец Докс. През 1927 г. В. Н. Златарски изказва хипотезата, според която Черноризец Храбър и цар Симеон са едно и също лице.

Сказанието „За буквите“ е въведено в науката от К. Калайдович през 1824 г., който осъществява и първото му издание. Днес са известни около 80 негови преписа. Те са свидетелство за изключителната популярност на съчинението сред славянските книжовници (особено в Русия) до XVIII в. включително (ако се вземат пред вид и старопечатните му издания). Най-ранният препис е от 1348 г. — в среднобългарския Лаврентиев (Иван Александров) сборник (сигн. F. I. 376). Текстовите разлики между преписите дават основание да се говори за две редакции — първична и вторична.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.